

ISSANDA TEMPLISSETOOMISE PÜHA AD 2020 2Ms 33:18-23 (1Tm 6:13-16; Lk 2:22-33)

18 Aga Mooses ütles: «Näita siis mulle oma auhiilgust!»

19 Ja Tema vastas: «Ma lasen sinu eest mööduda kogu oma ilu ja kuulutan sinu ees ISSANDA nime. Ja ma olen armuline, kellele olen armuline, ja halastan, kelle peale halastan.»

20 Ja Ta ütles veel: «Sa ei tohi näha mu palet, sest ükski inimene ei või mind näha ja jääda elama!»

21 Siis ütles ISSAND: «Vaata, siin mu juures on üks paik; astu selle kalju peale!

22 Kui mu auhiilgus möödub, siis ma panen sind kaljulõhesse ja katan sind oma käega, kuni ma olen möödunud.

23 Kui ma siis oma käe ära võtan, näed sa mind selja tagant, aga mu palet ei tohi keegi näha!»

Sissejuhatus

Heebrea keeles kannab 2. Moosese raamat nime תּוֹמָשׁ – «Nimed»¹ –, kreeka keeles Ἔξοδος – «väljumine», «lahkumine»² –, ladinapäraselt (ka mitmes teises keeles kasutatuna) *Exodus*, tähistades raamatu keskset teemat: Iisraeli rahva lahkumist Egiptusest ning pääsemist orjapõlvest.

19.-20. sajandi piibliteaduses oli valdavalt esindatud seisukoht, et Moosese raamatud rajanevad neljal allikal, mida tuntakse nimede Jahvist, Elohist, Deuteronomist ja Preestrikoodeks all. Pikka aega paigutati neist esimese tekkimine Iisraeli kuningriigi kõrgaega (10. sajandisse eKr) ning viimane eksiili või vahetult sellele järgnenud ajaperioodi. Viimastel aastakümnetel on hakatud taolist jaotust revideerima ning pakutud välja hüpotees, mille kohaselt vanimaks allikaks on pigem Deuteronomist, millele eksiiliperioodil on lisatud «elloona» seni vanemaks (ning «täiendusena» seni noorimaks) peetud materjal.³

Teine Moosese raamat algab Iisraeli rahva Egiptuse orjapõlve kirjeldamisega, millele koheselt järgneb Moosese sünni-, pagenduse ja kutsumise lugu. Peaaegu pool raamatu mahust (esimesed viisteist peatükki neljakümnest) on pühendatud Egiptusest lahkumisele, raamatu teine pool suurel määral Jumala lepingule Iisraeliga, kusjuures

¹ Vrd 2Ms 1:1: Ja need on Iisraeli poegade *nimed*, kes olid Egiptusesse tulnud...

² Ehk võiksime tõlkida ka «väljapääsutee»: ἐξ – «välja» – ja ὁδός – «tee».

³ Taoliste hüpoteeside ja arutelude sisuline väärtus seisneb eeskätt erinevas vastuses küsimusele, kas käsitleda iseäranis alg- ja eisiisade lugusid «loomis- ja algusmüütidena» või pigem kirjanduslikku kuube rüütatud teoloogilise (ja ajaloo-filosoofilise) sõnumina. Nii vanema juudi kui kristliku pärimuse järgi on viie Moosese raamatu autoriks suures osas Mooses ise, kes sai need Jumala ilmutusena Siinail.

algusest peale on selgelt esil vastuolu ühelt poolt Jumala ustavuse ning teiselt poolt nii rahva usaldamatuse kui ka ustavusetuse vahel.

Kolmandal kuul pärast Egiptusest lahkumist jõudsid väljarändajad Siinai mäe lähistele, kus Jumal andis Moosesele oma Seaduse, kinnitades sellega oma lepingut Iisraeliga. Veel enne, kui Mooses jõudis Jumala lepingut kandvate tunnistuslaudadega mäelt alla tulla, oli rahvas Issandale truudust murdnud, lastes Aaronil valmistada kuldvasika ning seda oma Jumala ja Päästjana austades. Kui Jumal töötas seepeale mitte ainult rahvast karistada, vaid ta lõplikult hüljata ning Moosesele enesele uue rahva luua, astus Mooses Iisraeli eest välja, anudes andeksandmist ning kinnitades, et on vastasel juhul valmis hukkuma koos ülejäänud rahvaga.

Järgneb tingimisele sarnanev kahekõne Jumala ja Moosese vahel, mille käigus Jumal näib järk-järgult järele andvat: esmalt võtab Ta tagasi ähvarduse kogu rahvas hävitada, seejärel kinnitab, et Iisrael siiski jõuab Töötatud Maale, kuid Tema ise ei lähe koos rahvaga, vaid saadab üksnes oma ingli. Viimaks näitab Jumal Moosesele oma auhiilgust, uuendab lepingu Iisraeliga ning kinnitab oma andeksandmist, ligiolu ja heldust neile, kes Tema lepingust kinni peavad.

Keelelisi märkuseid

Näita – הִרְאֵנִי – võib tõlkida ka «lase mul näha».

Oma auhiilgust – אֶת־כְּבוֹדִךָ – sõna כְּבוֹד – «au», «auhiilgus», «küllus», «rikkalikkus» – tuleneb verbist כָּבַד esmatähendusega «raske olema». Niisiis ei ole כְּבוֹד – Jumala auhiilgus – midagi õhulist, «aura» taolist, vaid pigem midagi vastupandamatut, mis täidab ja katab kogu maa (vrd Js 6:3).⁴

Kogu oma ilu – כָּל־טוֹבִי – sõna טוב tuleneb verbist טוֹב – «hea/meeldiv/kaunis/kasulik olema» – ning selle tõlkevasteks võiks olla ka «headus», «küllus», «täius».

Issanda nime – יְהוָה שֵׁם – sõna שֵׁם – «nimi» – alg tähenduseks võib olla «märk», «tähis» (vrd kõlaliselt kreeka σῆμα ja ladina *signum*).⁵

Ja ma olen armuline, kellele olen armuline – וְחִנַּנְתִּי אֶת־אֲשֶׁר אֶחָן – sõna חָן tähendab «armuline/lahke/kaastundlik olema», ka «poolehoidu näitama».

⁴ Esimene piiblikoht, kus kasutatakse väljendit יהוה כבוד – «JHWH auhiilgus» – on 2Ms 16:7, mille põhjal võib arvata, et see mõiste tähistab vähemalt ühe võimaliku tähendusena Jumala nähtavaid ja kogetavaid väeilminguid (kontrasti või kommentaarina võib meenutada Issanda ilmumist Eelijale 1Kn 19:11jj).

⁵ Nimi väljendab nimetatatu olemust ning Jumala nime JHWH tundmine tähendab Tema enda tundmist ja Tema olemuse kogemist või koguni sellest osasaamist.

Ja halastan, kelle peale halastan – וְרַחֲמֵתִי אֶת־אֲשֶׁר אֲרַחֵם – sõna רַחַם tähistab hella (ja hellitavat) armastust ning sellest tulenevat kaastunnet. Selle verbiga on otseselt seotud sõna רַחַם – «emaüsa».⁶

Ei tohi – לֹא תוּכַל – sõna יָכַל tähendab «suutma», «võimeline olema», niisiis tuleks tegelikult tõlkida «ei või», «ei suuda», «ei saa» või «ei ole suuteline»⁷.

Mu palet – אֶת־פָּנָי – sõna פָּנִים tähendab «nägu, «pale», aga tähistab ka isikut ja tema kohalolu.

Sest ükski inimene ei või mind näha ja jääda elama – כִּי לֹא־יִרְאֵנִי הָאָדָם וְהִי – võiks tõlkida ka «sest inimene ei jää mind nähes elama» või «sest [ükski] inimene pole mind näinud ja elama jäänud».

Üks paik – מְקוֹם – sõna מְקוֹם tähendab «koht», «paik», ka «ametipost», ja tuleneb verbist קוּם – «tõusma», «seisma», ka «püsima [jääma]», «vastu pidama».

Astu – וְנִצַּבְתָּ – sõna נָצַב tähendab «aset võtma», «kohta sisse võtma», «[kindlalt paigal] seisma», ka «kohale määratud olema».

Oma käega – כַּפִּי – sõna כַּף tähendab eeskätt «peopesa».

Kuni ma olen möödunud – עַד־עָבַרְתִּי – «kuni ma möödun», «[selleks ajaks] kui ma möödun».

Kui ma siis oma käe ära võtan, näed sa mind – וְהִסְרֹתִי אֶת־כַּפִּי וְרָאִיתָ – võib tõlkida ka «ja ma võtan oma käe ära ja sa näed mind».

Selja tagant – אֶת־אֲחֹרָי – sõna אָחֹר tähendab «tagumine pool», «tagakülg», ka «seljatagune».⁸

Ei tohi keegi näha – לֹא יִרְאֶה – «ei nähta».

⁶ Väljendit «olen armuline, kellele olen armuline, ja halastan, kelle peale halastan» on raske adekvaatselt eesti keelde tõlkida. Sõnade «olen armuline» ja «halastan» puhul kasutatakse siin esmalt perfekti ja teisel korral imperfekti, niisiis otse ümber panduna: «Olen olnud armuline, kellele olin armuline, ja olen halastanud, kelle peale halastasin.» – see ei kattu tingimata heebrea keele grammatikaga. Septuaginta kasutab esimesel korral tulevikku, teisel korral oleviku tingivat kõneviisi. Tõenäoliselt on lause mõte selles, et Jumal ütleb temaga vaidlevat Moosest n-ö paika pannes, et Ta on armuline ja halastab sellele, kellele ise tahab. See on ka apostel Pauluse tõlgendus, kes võtab arutelu antud sõnade üle (Rm 9) kokku retoorilise küsimusega: «Oh inimene, kes sina õigupoolest oled, et sa tahad Jumalaga vaielda?»

⁷ Nii tõlgib ka Septuaginta: οὐ δύνησῃ.

⁸ Selle koha tähendus võib olla, et inimene ei saa näha, ei ole suuteline nägema Jumalat ennast Tema tõelises olemuses, vaid üksnes Tema toimimise tagajärgi (vrd ülal «Issanda auhiilguse» kohta öelduga).

Sisuline analüüs

Teise Moosese raamatu 33. peatükis jätkub Siinai mäelt alla tulnud ja rahva poolset lepingurikkumist näinud Moosese ahastav kahekõne Issandaga. Jumal on oma rahva ebajumalateenistust nähes töötanud Iisraeli hüljata ning endale Moosese soost uue rahva luua, ent Mooses anub esiisade mälestusele rõhudes halastust ja andeksandmist. Moosese palve mõjub: «Ja Issand kahetses kurja, mida Ta oli ähvardanud teha oma rahvale.» (2Ms 32:14)

See ei tähenda, nagu jäänuks süüdlased karistusest: «Sel päeval langes rahva seas ligi kolm tuhat meest.» (2Ms 32:28) Lisaks pidi kogu rahvas näitama kahetsust ning senikaua, kuni Jumal otsustab, mida rahvaga teha, loobuma enda ehtimisest ja käima leinarüüs (2Ms 33:4-6). Ilmselt oli osaks karistusest seegi, et Mooses püstitas kogudusetelgi väljapoole leeri, sellest kaugemale (2Ms 33:7), sest Issand oli otsustanud, et kuigi Ta ei hävita Iisraeli – ja just selleks, et Iisraeli oma püha ligioluga mitte hävitada – ei käi ega ela Ta enam oma rahva keskel (2Ms 33:1-3).

Mooses ei leppinud olukorraga, vaid jätkas Jumalale pealekäämist: «Kui ma nüüd olen armu leidnud Sinu silmis, siis õpeta mulle oma teed, et ma tunneksin Sind ja leiaksin armu Su silmis, sest vaata, see rahvas on Sinu rahvas.» (2Ms 33:13) Jumal andiski viimaks taas järele ning vastas Moosesele: «Minu pale läheb kaasa ja ma annan sulle rahu.» (2Ms 33:14) Sellele järgnes Moosese palve, et Jumal kinnitaks neid sõnu oma auhiilguse, s.t oma väe ja ligiolu demonstreerimisega, millele järgnes uute käsulaudade valmistamine ning Jumala ja Tema rahva vahelise lepingu uuendamine.

Moosesele oma auhiilgust ja ilu (headust, täiust) näidates rõhutab Jumal selgelt, et oma erilisest positsioonist hoolimata ei ole Mooseski võimeline nägema Jumalat Tema tegelikus olemuses ja aus: Mooses näeb Teda vaid «selja tagant», s.t Tema «möödumist» – Tema väge ja Ta toimimise tagajärgi. Kui meile eelnevalt öeldi, et «Issand kõneles Mooseselega palgest palgesse, nagu räägiks mees oma sõbraga» (2Ms 33:11), siis tähistas see tõenäoliselt just nimelt Moosese erilist positsiooni kõigi teistega võrreldes (vrd 2Ms 33:9-10), mitte seda, et Mooses oleks tõepoolest Jumalat kogu Tema olemuses näha saanud.⁹

Ilmselt on oluline tähele panna ka seda, et Jumal ise on see, kes Moosest oma hävitava ligiolu eest kaitseb: «Ma panen sind kaljulõhesse ja katan sind oma käega.» See on võrreldav Tema poolt eelnevalt Iisraeli rahva rännaku kohta öelduga: «Mina ise ei lähe koos sinuga, et sind mitte hävitada teel, kuna sa oled kangekaelne rahvas.» (2Ms 33:3) Isegi see, kui Jumal oma rahva justkui maha jätab, oma ligiolu temalt ära võtab, sünnib tegelikult sellesama rahva heaks.

---

⁹ Vrd ka 4Ms 12:8: Temaga ma räägin suust suhu, ilmsi, mitte nägemuste ja mõistatuste läbi. Ja tema võib vaadata Issanda kuju. Mispärast te siis ei ole kartnud rääkida vastu mu sulasele Moosesele?

Jumal ei jäta Moosesele meelde tuletamata ka oma täielikku suveräänsust: «Ma olen armuline, kellele olen armuline, ja halastan, kelle peale halastan.» Kõike eelnenut ja järgnenut silmas pidades ei tähenda see aga mitte suvalist meelevallatsemist, vaid vastupidi, väljendab Jumala valmisolekut oma rahvast kõigest hoolimata hoida, saata, varjata, juhtida ja armastada.¹⁰

Jutluseks

Issanda templissetoomise püha ehk vanema nimega Maarja puhastamise püha või küünlamaarjapäev seab Vana Testamendi lugemise selle algsest kontekstist veidi erinevasse tähendus: kui Jumala auhiilguse ilmutus Moosesele oli eeskätt kinnituseks, et Ta ei hülga oma rahvast tolle truudusetusest ja taganemisest hoolimata, siis küünlapäeva Evangeeliumi (Lk 2:22-33) valguses on rõhk pigem Issanda armu ja pääste ilmutusel Jumala ainusündinud Pojas, kelle kohta Johannese evangeeliumi alguses öeldakse: «Ja Sõna sai lihaks ja elas meie keskel, ja me nägime Tema kirkust nagu Isast Ainusündinu kirkust, täis armu ja tõde. Jah, meie kõik oleme võtnud Tema täiusest, ja armu armu peale. Seadus on ju antud Moosese kaudu, arm ja tõde aga tulnud Jeesuse Kristuse kaudu. Keegi ei ole iialgi näinud Jumalat. Ainusündinud Poeg, kes on Isa rinna najal, Tema on meile teate toonud.» (Jh 1:14.16-18) Kui varem võis Jumala ligiolu ja eriti Tema palgest palgesse nägemine tähendada surma, siis «Temas oli elu ja elu oli inimeste valgus» (Jh 1:4, traditsiooniline lugemisviis).

Sarnaselt tunnistab päeva Evangeeliumis väga Siimeon: «Issand, nüüd Sa lased oma sulasel lahkuda rahu oma ütlust mööda, sest mu silmad on näinud Sinu päästet, mille Sa oled valmistanud kõigi rahvaste silme ees: valgust, mis on ilmutuseks paganaile, ja kirkust Sinu rahvale Iisraelile.» (Lk 2:29-32) Epistel (1Tm 6:13-16) lisab sellele tulevikuperspektiivina Issanda ilmumise ootuse ning tuleb tagasi Vanas Testamendis väljendatud Jumala nägemise võimatuse juurde: «Kuningate Kuningas ja isandate Issand, kellel ainsana on surematus, kes elab ligipääsmatus valguses, keda ükski inimene pole näinud ega suudagi näha.»

Küünlapäeva kui Maarja puhastamise püha taustaks on Vanas Testamendis lapse sündimise puhul ettenähtud puhastus- ja ohviriitused. Nimelt ütleb Moosese Seadus: «Kui naine on jäänud lapseootele ja sünnitab poeglapse, siis ta ei ole puhas seitse päeva; ta ei ole puhas, nagu oma kuuvere päevil. Kaheksandal päeval lõigatagu ümber poeglapse eesnaha liha! Ema jäägu koju kolmekümne kolmeks päevaks puhastusvere pärast; ta ei tohi puudutada ühtegi püha asja ega tohi tulla pühamusse, kuni ta puhastuspäevad on täitunud.» (3Ms 12:2-4)

---

¹⁰ Vrd 5Ms 7:7j: Mitte, et te olete suurim kõigist rahvaist, ei ole Issand teid eelistanud ja valinud, ei, te olete ju väikseim kõigist rahvaist, vaid sellepärast et Issand teid armastas ja tahtis pidada vannet, mille Ta oli andnud teie vanemaile, tõi Issand teid vägeva käega välja ja lunastas sind orjusekojast vaarao, Egiptuse kuninga käest.

Siin ei kõnelda mitte moraalsest, vaid rituaalsest puhtusest ja ebapuhtusest, s.t sellest, kuivõrd inimene on ligipääsetav jumalikule ja pühale ning kuivõrd ta kannab endas talle Jumala poolt kingitud elujõudu. Verekaotus – nii kuuveri kui sünnitusel kaotatud veri – toovad vanatestamentliku mõtteviisi kohaselt endaga kaasa rituaalse ebapuhtuse, kuna kõige liha hing – s.t elu, elujõud – on nende veres (1Ms 9:4). Kui naine kaotab kas menstruatsiooni või sünnituse käigus verd, siis sellega kaotab ta justkui osa oma elujõust. Ja kui ükskõik milline inimene kaotab väga palju verd, siis kaotab ta viimaks ka elu.

Teine Vana Testamendi seadusesäte, millega küünlapäev on seotud, puudutab esmasündinuid, kes Egiptuse esmasündinute surmamist meenutades tuli vastava ohvriga lunastada (vrd 2Ms 13 jm).

Jeesuse templissetoomisel sai nende väliste seadusenõuete täitmisest märgiline toiming, mis tähistas Tema missiooni nii oma rahva kui kogu inimkonna puhastaja, päästja ja lunastajana. Ta tuleb ilmale puhtast neitsist, Ta on Jumala enda esmasündinu, kelle Isa kingib kogu maailma elu eest. Ta tuleb ja toob uue elu, valguse ja igavese rõõmu raugastunud ja hukkumisele määratud inimkonnale, kellel Jumal siiski ei lase hukkuda ilma, et ta oleks näinud Messiat. Ta tuleb selleks, et anda ennast meie eest kuni lõpuni, tühjendada oma hing kuni surmani (Js 53:12), et meie võiksime saada Jumala ees puhtaks, näha ja kogeda Tema päästvat, eluandvat armu ning olla avatud ja vastuvõtlikud pühadusele, jumalikule elujõule ja igavesele elule Tema ligiolus.

Nagu kord Moosese päevil, nii ilmutab Jumal veelgi erilisel viisil Jeesuses Kristuses oma auhiilgust ja ilu, oma headuse ja helduse täiust ja küllust, halastades ja olles armuline, kellele tahab – ning me teame, et Ta «tahab, et kõik inimesed pääseksid ja tuleksid tõe tundmisele» (1Tm 2:4).

Jutluse võib üles ehitada näiteks järgmiste punktidenä:

1. Jumal tunneb oma rahvast.
2. Jumal armastab oma rahvast.
3. Jumal tuleb oma rahva juurde ning ilmutab ennast oma armastuses – selleks, et Tema rahvas võiks Teda tunda, usaldada ja armastada.

Või inimese poolt vaadates:

1. Issand, luba mul Sind leida ja Sinu ligiolu kogeda!
2. Issand, ilmuta oma auhiilgust, oma suurust, ilu ja vägevust!
3. Issand, halasta ja heida armu, et võiksin jääda elama!